Türk Eğitim Bilimleri Dergisi
Güz 2012, 10(4), 694-716

MİZAH DAVRANIŞLARI ÖLÇEĞİNİN GELİŞTİRİLMESİ: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

Necati CEMALOĞLU[1]

Ergün RECEPOĞLU[2]

Fatih ŞAHİN, Elif DAŞCI, Osman KÖKTÜRK[3]

Öz

Bu çalışmanın amacı, mizah davranışlarını belirleyen bir ölçeğin geliştirilmesidir. Amaç doğrultusunda, 32 maddeden oluşan bir Mizah Davranışları Ölçeği geliştirildi ve ölçek 214 ilköğretim okulu öğretmenine uygulandı. Geliştirilen ölçeğin ön uygulamasından elde edilen sonuçlara göre açımlayıcı faktör analizi yapıldı, yapı geçerliği istatistikî olarak tespit edildi. Ölçeğin faktör analizine uygunluğunu belirlemek için öncelikle "Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı" ve "Barlett Sphericity Testi" yapıldı ve ölçeğin faktör analizi için uygun olduğu görüldü. İlk analizle faktör sayısı belirlendikten sonra "Varimax döndürme yöntemi" kullanılarak, faktör analizi tekrar edildi ve kalan 30 madde ile ölçeğin 5 faktör altında toplandığı görüldü. Faktör analizi sonucunda elde edilen veriler, ölçeğin geçerliğinin yüksek olduğunu gösterdi. Ölçeğin güvenirliğini tespit etmek amacıyla Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı hesaplandı. Ölçeğin tamamının ve tüm boyutlarının yüksek derecede güvenirliğe sahip olduğu saptandı. Yapılan analizler, geliştirilen Mizah Davranışları Ölçeğinin yüksek derecede geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu ve mizahla ilgili çalışmalarda kullanılabileceğini göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: *Mizah, mizah davranışları ölçeği, geçerlik, güvenirlik*

Abstract

The purpose of the study is to develop a humor behavior scale. For this purpose, a Humor Behavior Scale comprised of 32 items is developed and applied on 214 primary school teachers. According to preliminary study on the scale, exploratory factor analysis is done and structure validity is determined statistically. Firstly, "KMO and Barlett's test of sphericity" are used to determine appropriateness of the factor analysis. Number of factor is determined with the first analysis, then varimax rotation method is used and five factors are obtained with the remained 30 scale items. Data obtained from factor analysis shows that the scale is highly valid. Cronbach Alfa coefficient is used to determine reliability of the scale and it has been seen that whole scale and each of the factors is highly reliable. As a result of the analysis, it can be said "Humor Behavior Scale" is a highly valid and reliable scale and can be used in future studies relevant to humor.

Keywords: *Humor, humor behavior scale, validity, reliability*

---

[1] Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Ana Bilim Dalı, necem@gazi.edu.tr
[2] Yrd. Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Ana Bilim Dalı
[3] Gazi Üniversitesi, Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Ana Bilim Dalı

Giriş

Mizah, tarih boyunca felsefe, edebiyat, psikoloji, sosyoloji, eğitim ve yönetim gibi farklı disiplinlerden birçok düşünür, yazar ve araştırmacının ilgisini çekmiş ve üzerinde hâlen tartışılan bir kavramdır. Sosyal bir olgu olan (Martin, 2007; Svebak, 2010) mizah üzerine yapılmış birçok araştırma vardır. Mizah, günlük yaşamda karşılaşılan problemlerle mücadele etmede ve durumsal güçlüklerin üstesinden gelmede kullanılan (Thorson ve Powell, 1993) etkin bir mekanizmadır.

Kişilik özelliği olan mizahı (Martin, 2007) ve mizah duygusunu açıklamaya ve belirlemeye yönelik birçok çalışma yapılmış, teoriler geliştirilmiş ve mizahı tek ve çok boyutta ele alan ölçekler geliştirilmiştir (Arendt, 2006; Babad, 1974; Bateman, 2006; Gloss,1989; Kent, 1993; Koonce, 1997; Martin ve Lefcourt, 1983, 1984; Martin, Puhlik-Doris, Larsen ve Weir, 2003; Mertz, 2000; Philbrick, 1989; Phillips, 2000; Puderbaugh, 2006; Rahmani, 1994; Recepoğlu, 2011; Spurgeon, 1998; Susa, 2002; Svebak, 2010; Teehan, 2006; Thorson ve Powell, 1993; Vickers, 2004; Williams, 1994; Yerlikaya, 2003). Bu çalışmada Mizah Davranışları Ölçeği geliştirilirken öncelikle mizah ile ilgili literatür taraması yapılmış, benzer nitelikte araştırmalar incelenmiş, geliştirilen ve uyarlanan ölçeklerden yararlanılmıştır.

Gloss (1989) mizahı üç seviyede ele almaktadır. Birinci seviyedeki mizah yaşa veya okumaya bağlı olmaksızın herkesin kolay anlayabileceği duyularla ilgili mizahtır. Yere düşen birisine içgüdüsel olarak gülmemiz bu tarz mizaha girer. İkinci seviyedeki mizah, baskı altına alınmış bir durumdan kurtulmayla ortaya çıkar. Cinsel, politik veya dini konularda kullanılan mizah genellikle bu tarz mizaha girer. Üçüncü seviyedeki mizah kolay anlaşılmayan, akıl ve kalp ile ilişkili, üst düzey kavrayış gerektiren mizahtır. Buna maddi olmayan mizah da denir.

Alanyazında mizah duygusunun mizah üretmeyi, mizahı takdir etmeyi ve mizaha cevap vermeyi kapsadığına ilişkin genel bir düşünce vardır (Bariaud, 1989; Lefcourt ve Martin, 1986; Martin, 1989; McGhee, 1979, 1980; Pien ve Rothbart,

1980; Robinson, 1991). Thorson ve Powell (1991, 1993, 1994), mizah duygusunun mizahın üretimini, mizahın kişisel olarak algılanmasını, mizahın takdir edilmesini ve sosyal hedefleri gerçekleştirmek için bir başa çıkma mekanizması olarak mizahın kullanılmasını içerdiğini ifade etmişlerdir. Thorson ve Powell (1993) bu doğrultuda çok boyutlu bir mizah duygusu ölçeği geliştirmiştir.

Martin (2007) günlük sosyal etkileşimimiz içinde gerçekleşen mizahı, üç temel kategoriye ayırabileceğimizi belirtmektedir: (1) şakalar, akla gelen mizahi anekdotların başkalarına anlatılması; (2) sosyal etkileşim sürecinde kendiliğinden gelişen ve birey tarafından kasıtlı olarak üretilen mizahi söylemler; (3) kazara veya kasıtsız oluşan mizah. Martin ve Lefcourt'un (1983; 1984) geliştirdikleri mizah yoluyla baş etme ve durumsal mizah tepkisi ölçeği birçok akademik çalışmada ölçüt olarak kullanılmıştır. Stres ile baş etme (Martin, 1996) ve güçlüklerle mücadele etme konularında yaygın olarak bu iki ölçek kullanılır.

Svebak'ın (2010) üç boyutlu olarak geliştirdiği mizah duygusu ölçeği (Sense of Humor Scale) mizahi söylemlere duyarlılık ve mizahi insanlara ve durumlara karşı tutum boyutlarında geçerli sonuçlar vermiştir. Svebak (2010) ölçek geliştirme çalışmalarını sağlıklılık, ölümlülük, stresle baş etme gibi daha çok sağlık alanında yapmıştır.

Türkiye'de de sıklıkla kullanılan ve Yerlikaya (2003) tarafından Türkçeye uyarlaması yapılan *Mizah Tarzları Ölçeği,* ilgili alanda yapılan birçok çalışmada kullanılan, mizahı dört boyutta ele alan bir ölçektir. Kendini geliştirici ve katılımcı mizah olumlu mizah davranışlarını yansıtırken, kendini yerici ve saldırgan mizah olumsuz mizahi özelliklerdir (Martin ve arkadaşları, 2003).

Babad (1974), araştırma bulgularını temel alarak mizahı dört farklı tarzda kavramsallaştırmıştır [onaylayıcı (appreciator) mizah tarzı, üretici (producer) mizah tarzı, aktarıcı (reproducer) mizah tarzı, mizahi olmayan (nonhumorous) tarz]. Babad'ın kavramsallaştırdığı mizah tarzları özellikle okul müdürlerinin mizah tarzlarını belirlemede kullanılmaktadır (Kent, 1993; Koonce, 1997; Mertz, 2000;

Philbrick, 1989; Phillips, 2000; Puderbaugh, 2006; Rahmani, 1994; Recepoğlu, Kilinç ve Çepni, 2011; Spurgeon, 1998; Vickers, 2004 ve Williams, 1994). Babad (1974) tarafından kavramsallaştırılan dört farklı mizah tarzının Türkçeye uyarlaması Recepoğlu (2011) tarafından yapılmıştır.

Alanyazında yapılan araştırmalar, psikoloji ve sağlık alanında (Martin ve Lefcourt,1983,1984; Martin ve arkadaşları, 2003; Svebak, 1996; Thorson ve Powell, 1993) mizah ile ilgili birçok ölçeğin geliştirildiğini ve eğitim alanında da sıklıkla bu ölçeklerin uyarlanarak kullanıldığını göstermektedir (Altınkurt ve Yılmaz, 2011; Erözkan, 2009; Özdemir, Sezgin, Kaya, Recepoğlu, 2011). Bu çalışmada ise eğitimin kendine özgülüğü göz önüne alınarak mizahı beş boyutta ele alan bir mizah davranışları ölçeği geliştirilmiştir.

Bu araştırma, mizah davranışları ölçeğinin geliştirilmesi, geçerlik ve güvenirlik düzeyinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Kavramsal Çerçeve

Başkalarınca komik olarak algılanan ve onlarda gülme meydana getiren mizah (Martin, 2007), günlük yaşamda kişiliği tanımlamada sıklıkla kullanılır. Komik, gülünç, espritüel, esprili, şakacı, mizah anlayışına sahip, mizah duygusuna sahip, mizah yeteneğine sahip, muzip vb. kavramlar günlük yaşantımızda insanların davranışlarını açıklarken, iletişim kurarken, insanlar hakkında yorum yaparken sıkça duyabileceğimiz nitelendirmelerdir.

Mizah bir saldırı aracı olarak kullanılabileceği gibi başkasını içinde bulunduğu güçlükten çıkararak rahatlatan bir araç olarak da kullanılabilir. Kişilik özellikleri, ruh hâli, içinde bulunulan durum, duygu düzeyi, duruma verilen önem gibi özellikler mizah kullanımında farklılıkları doğurur (Thorson ve Powell, 1993). Bu durum mizahı çok boyutlu ele almayı gerektirmektedir.

Bu çalışmada geliştirilen ölçek mizah davranışlarını beş boyutta ele almaktadır. Birinci boyuttaki mizah "Alaycı Mizah" tarzıdır. Alaycı Mizah,

başkalarını aşağılamak, küçük düşürmek, incitmek, üzmek için kullanılır. İlişkilere sınır koymak ve kendisini daha üstün göstermek için de bu tarz mizaha başvurulur. İkinci boyuttaki mizah, "Üretici Sosyal Mizah" tarzıdır. Üretici Sosyal Mizah, başkalarıyla ilişkileri geliştirmek için mizah üretmeyi ve üretilen mizahı başkalarıyla paylaşmayı sağlar. Bu mizah türünde şakalar, espriler yapılır, başkalarına komik yaşantılar sağlanır. Üçüncü boyuttaki mizah, "Onaylayıcı Mizah" tarzıdır. Onaylayıcı Mizah, mizaha karşı olumlu tutum geliştirmeyi ifade eder. Dördüncü boyuttaki mizah, "Reddedici Mizah" tarzıdır. Reddedici Mizah, mizahi tutum, söylem ve davranışları kabul etmemeyi ve geri çevirmeyi ifade eder. Beşinci boyuttaki mizah, "Mizahi Olmayan" tarzdır. Mizahi Olmayan tarza sahip olanlar nadiren şaka, espri yapar ve mizahı çok az kullanır.

Yöntem

Araştırma betimsel tarama modeli yöntemiyle yapılmıştır. Bu bölümde örneklem, veri toplama aracının geliştirilmesi ve geliştirilen ölçeğin geçerlik ve güvenirliği ile ilgili çalışmalar yer almaktadır.

Örneklem

Geliştirilen ölçek Ankara ve Kastamonu il merkezlerinde görev yapan 214 ilköğretim okulu öğretmenine uygulanmıştır. Katılımcılardan 3'ü birçok maddeye cevap vermedikleri için değerlendirmeye alınmamıştır. Katılımcıların 117'sini Ankara, 94'ünü ise Kastamonu ilindeki öğretmenler oluşturmaktadır. Örnekleme alınan öğretmenlerin cinsiyetlerine ilişkin dağılımları Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1'de verilen öğretmenlerin cinsiyetlerine ilişkin dağılım incelendiğinde; katılımcıların yaklaşık beşte ikisinin (%37) erkek, beşte üçünün ise kadın olduğu anlaşılmaktadır. Bu dağılım, MEB (2011) istatistikleriyle tutarlılık göstermektedir.

Tablo 1

Öğretmenlerin Cinsiyetlerine ilişkin dağılım

Cinsiyet	N	%
Kadın	13	63
Erkek	78	37
Toplam	91	100

Örnekleme alınan öğretmenlerin diğer demografik değişkenlere ilişkin dağılımları Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2

Öğretmenlerin yaş, mesleki kıdem, eğitim kademesi ve medeni durumlarına ilişkin dağılım

Değişken	**Düzey**	**N**	**%**
Yaş	21-30	55	26.1
	31-40	92	43.6
	41 ve üzeri	64	30.3
	Toplam	211	100
Mesleki kıdem	1-10 yıl	89	42.2
	11-20 yıl	74	35.1
	21-30 yıl	28	13.3
	31 ve üzeri	20	9.5
	Toplam	211	100

Eğitim kademesi	1.Kademe	125	59.2
	2.Kademe	86	40.8
	Toplam	211	100

Değişken	**Düzey**	**N**	**%**
Medeni Durum	Bekar	41	19.4
	Evli	166	78.7
	Dul/Boşanmış	4	1.9
	Toplam	211	100

Ölçme Aracının Geliştirilmesi

Mizah Davranışları Ölçeği geliştirilirken öncelikle mizah ile ilgili literatür taraması yapılarak benzer nitelikte araştırmalar incelenmiştir. Ölçeğin geliştirme aşamasında bu ölçeklerden yararlanılmıştır (Martin ve Lefcourt,1983,1984; Martin ve arkadaşları, 2003; Svebak, 1996; Thorson ve Powell, 1993). Bu kapsamda ölçekte kullanılabilecek 40 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur. Bu maddelere katılma düzeyini ifade etmek için 5'li likert tipi derecelendirme ölçeği kullanılmıştır.

Geçerlik çalışmalarında öncelikli olarak kapsam ve yapı geçerliği için eğitim yönetimi, teftişi, planlaması ve ekonomisi ve ölçme değerlendirme alan uzmanı akademisyenlere sunulan bu ölçekte, alınan uzman görüşleri sonrasında, gerekli düzeltme ve çıkarmalar yapılarak 32 madde ile ölçeğin son hâli düzenlenmiştir.

Maddelerin farklı bakış açılarına sahip bireyler tarafından farklı düzeylerde tepkide bulunmaya elverişli olmasını sağlamak temel amaç olmuştur. Çünkü farklı düzeylerde tutuma sahip bireylerin bir tutum ifadesini aynı şekilde

cevaplandırmaları, bu maddenin tutumu ölçmede yetersiz olduğunu göstermektedir (Tezbaşaran, 2008).

Mizah Davranışları Ölçeği basılı materyal şeklinde olup kâğıt kalem uygulamasını gerektirmektedir. Ölçeğin amacı, ölçekteki madde sayısı, maddelerin cevaplama biçimi, tahmini süre, ölçmeyi yapan kişinin kimliği gibi bilgilerin yer aldığı yönerge hazırlanmış; olumlu ve olumsuz maddeler rastgele denemelik mizah davranışları ölçeğinin içine dağıtılmıştır.

Verilerin Analizi

Mizah Davranışları Ölçeği, 214 ilköğretim okulunda görev yapan öğretmene uygulanmıştır. Uygulama sonrasında 211 tanesi kullanılabilir bulunarak araştırma verilerine dâhil edilmiştir; bu ölçeklerdeki boş bırakılan maddelere, ölçekteki verilerin ortalamalarına göre değerler atanmıştır.

Mizah Davranışları Ölçeği'nin yapı geçerliğini istatistiksel olarak tespit etmek için açımlayıcı faktör analizi (AFA) tekniği kullanılmıştır. AFA, çok sayıda değişkeni (madde) bir araya getirerek, kavramsal olarak anlamlı daha az sayıda yeni değişkenler (faktörler, boyutlar) elde etmeyi amaçlayan çok değişkenli bir istatistik yöntemi olarak tanımlanır (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010). Açımlayıcı faktör analizinde, ölçekte yer alan bir maddenin tanımlanacak olan bir faktörde yer alıp almaması, o faktörle olan ilişkisini gösteren yük değerinin yüksek olmasına bağlıdır. Bir faktörle yüksek yük değeri veren maddeler, faktörün tanımladığı yapıyı ölçen maddeler olarak adlandırılır. Madde faktör yük değerinin genellikle 0,45 ve daha yüksek olması istenmekle birlikte faktör yük değeri 0,30 olan maddeler de ölçekte tutulabilir (Kline, 1994; Tabachnik ve Fidell, 1989).

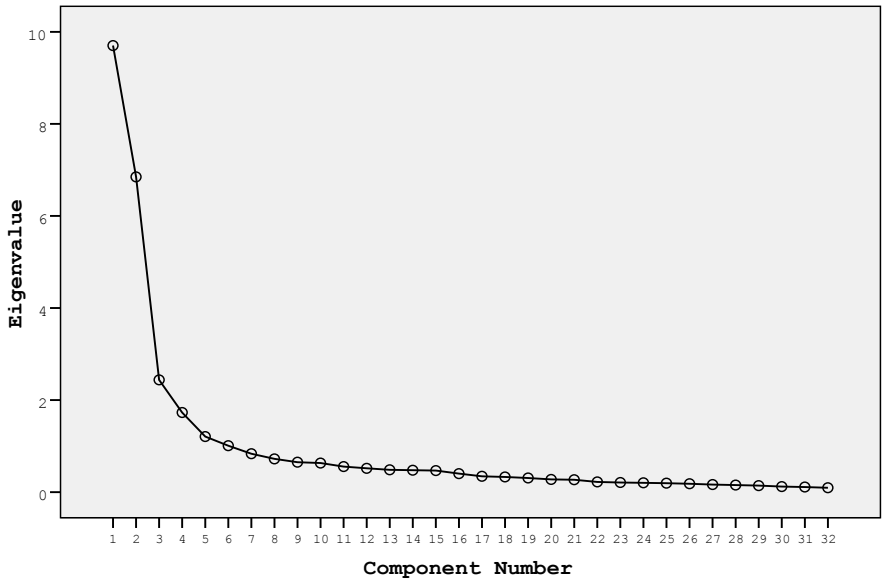
Ölçeğin güvenirliğini tespit etmek için Cronbach Alfa güvenirlik katsayısına bakılmıştır.

Bulgular

Geçerliğe İlişkin Bulgular

Ölçeğin öncelikli olarak, faktör analizine uygun olup olmadığını anlamak amacıyla KMO ve Bartlett testi yapılmıştır. Bu kapsamda KMO testi ölçüm sonucunun 0,60'dan yüksek olması beklenirken, Bartlett küresellik testi sonucunun da istatistiksel olarak anlamlı olması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2008). Ön uygulama sonucunda faktör analizi yapılmıştır, yapılan KMO testi sonucu 0,89'dur. 0,89 > 0,50 olduğu için veri setimizin faktör analizi için uygun olduğunu söyleyebiliriz. Kaiser, bulunan değerin 1'e yaklaştıkça mükemmel, 0,50'nin altında ise kabul edilemez (0,90'larda mükemmel, 0,80'lerde çok iyi, 0,70 ve 0,60'larda vasat, 0,50'lerde kötü) olduğunu belirtmektedir (Tavşancıl, 2006). Bartlett testi ise analiz sonucunda anlamlı bulunmuştur ($p<0.0$). Buna göre, değişkenler arasında yüksek korelasyonlar mevcuttur, başka bir deyişle veri seti faktör analizi için uygundur (Kalaycı, 2009).

Tüm maddeler ile faktörler döndürülmeden yapılan ilk analizde, öz değeri 1'den büyük olan 6 faktör olduğu görülmektedir; ayrıca Şekil 1 incelendiğinde, öz değeri ile açıkladığı varyansı diğer faktörlerden daha yüksek olan altı faktörün baskın olduğu anlaşılmaktadır.

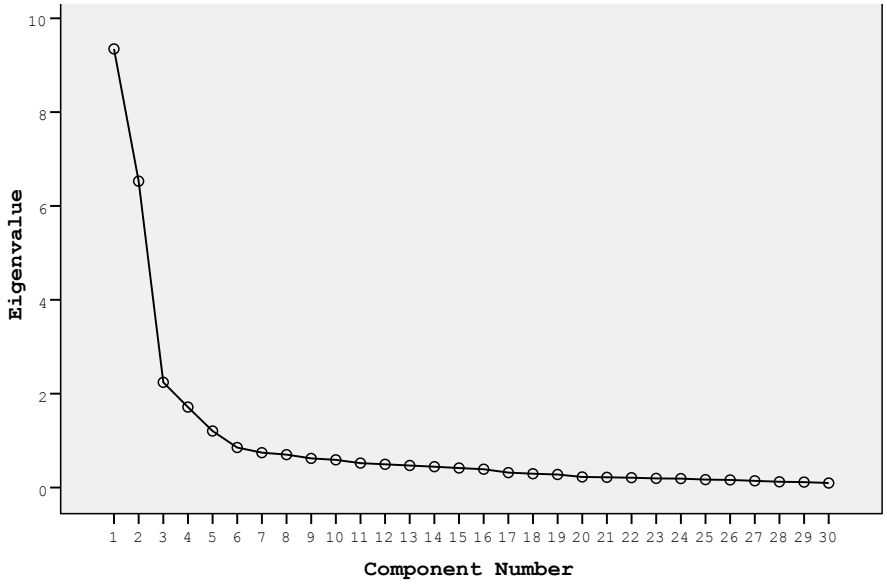

Şekil 1. Faktörlerin öz değerlerine ait scree plot

Ölçeğin faktör sayısı belirlendikten sonra, bu faktörlere ait ilişkileri daha iyi açıklamak için Varimax döndürme yöntemi kullanılarak, faktör analizi tekrar edilmiştir.

Bir maddenin faktördeki en yüksek yük değeri ile bu değerden sonra en yüksek olan yük değeri arasındaki farkın en az 0,10 olması önerilir (Büyüköztürk, 2008). Faktör yük değerleri birden fazla faktöre girip aralarında faktör yük değer farkları 0,10'dan daha az olan 4 numaralı madde (…yanında mizah yapılmasından hoşlanmaz.), ölçekten çıkarılmıştır. Ölçekteki 22 numaralı maddenin (…belli bir sürede aynı espriyi tekrarlar.) bir boyutu tek başına ölçtüğü saptanarak, bu madde de ölçekten çıkarılmıştır. Kalan 30 madde ile analize devam edilmiş ve tekrarlanan döndürme sonucunda ölçeğin 5 faktör altında toplandığı görülmüştür (Alaycı Mizah, Üretici Sosyal Mizah, Onaylayıcı Mizah, Reddedici Mizah ve Mizah Olmayan Tarz). Analiz sonunda Mizah Davranışları Ölçeği'nin açımlayıcı faktör analizine

ilişkin son yamaç eğri grafiği *Şekil 2*'de, döndürme sonrası maddelerin faktör yük değerleri Tablo 3'te gösterilmektedir.

Şekil 2. Varimax döndürme sonrası faktörlerin öz değerlerine ait scree plot

Mizah Davranışları Ölçeği'nde yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda 5 faktör elde edilmiştir. Alaycı Mizah, ölçeğe ilişkin toplam varyansın %19,92'sini, Üretici Sosyal Mizah %18,22'sini, Onaylayıcı Mizah %12,53'ünü, Reddedici Mizah %10,53'ünü ve Mizahi Olmayan Tarz ise %8,89'unu açıklamaktadır. Ölçeğin faktör boyutlarının toplamı ölçeğin %70,10'unu açıklamaktadır. Büyüköztürk (2008: 9), tek faktörlü ölçeklerde açıklanan varyansın %30 ve daha fazla olmasının yeterli görülebileceğini ifade etmektedir. Ayrıca çok faktörlü desenlerde açıklanan varyansın %40 ile %60 arasında olması yeterli kabul edilebilmektedir (Büyüköztürk, 2007; Tavşancıl, 2005: akt. Çokluk ve diğerleri 2010). Yapılan faktör analizi sonucunda elde edilen veriler ölçeğin geçerliğinin iyi düzeyde olduğuna işaret etmektedir.

Tablo 3

Döndürme sonrası maddelerin faktör yük değerleri

	Döndürme Sonrası Yük Değerleri				
Maddeler	**F1**	**F2**	**F3**	**F4**	**F5**
1. Boyut: Alaycı Mizah Tarzı					
27. Birinden hoşlanmazsa onu küçük düşürmek için hakkında espri yapar.	.897				
28. Aklına gelen komik şeyleri, insanları incitecek olsa da söyler.	.885				
30. Mizahta başarılı olan kişileri küçük düşürmeye çalışır.	.836				
26. Mizahı başkalarını eleştirmek ya da aşağılamak için kullanmaktan hoşlanır.	.818				
31. Mizahı, ilişkileri geliştirmek yerine, ilişkilere sınır koymak için kullanır.	.816				
29. Espri yaparken genellikle karşısındakinin bunu nasıl kaldıracağını önemsemez.	.814				
32. Mizah tarzıyla bizi üzer.	.795				
25. Birisi hata yaptığında, çoğunlukla onunla dalga geçer.	.781				
	Döndürme Sonrası Yük Değerleri				
Maddeler	**F1**	**F2**	**F3**	**F4**	**F5**
2. Boyut: Üretici Sosyal Mizah Tarzı					
20. Çok sayıda fıkra bilir.		.874			
21. Başkalarının yaşadığı komik olayları sıklıkla anlatır.		.821			
17. Yaşanmış olayları mizahi bir dille anlatır.		.722			
23. Olaylara fıkralarla tepkide bulunur.		.722			
19. Anılarımızı komik bir dille anlatır.		.714			
18. İnsanları güldürmekten hoşlanır.		.706			
16. Fıkraları (olay, zaman ve kişileri) değiştirerek anlatır.		.697			
24. Okuduğu komik hikâyeleri, haberleri bizimle paylaşır.		.629			

15. Mizah üretir.	.598			
3. Boyut: Onaylayıcı Mizah Tarzı				
12. Olaylara mizahi açıdan bakanlara sempati duyar.	.815			
13. Kendisine espri yapılmasından mutlu olur.	.754			
11. Espri yapıldığı zaman güler.	.712			
10. Mizahı takdir eder.	.705			
14. Şaka yapmaktan hoşlanır.	.680			
4. Boyut: Reddedici Mizah Tarzı				
8. Mizah yapan kişileri güvenilir bulmaz.		.800		
9. Mizahı mesleki değerlerle bağdaştırmaz.		.792		
6. Kendisine espri yapan kişiye karşı olumlu bir gözle bakmaz.		.683		
5. Başkalarının yaptığı mizaha şüphe ile bakar.		.657		
7. Mizah yapan kişileri uyarır.		.619		
5. Boyut: Mizahi Olmayan Tarz				
2. Başkalarıyla şakalaşmaz.				.819
1. Çok fazla gülmez.				.796
3. Nadiren mizah yapar.				.733

Güvenirliğe İlişkin Bulgular

Ölçeğin güvenirliğini tespit etmek amacıyla Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı belirlenmiştir. Yapılan istatistiklere göre ölçeğin Alaycı Mizah için Cranbach Alfa değeri .943, Üretici Sosyal Mizah için Cranbach Alfa değeri .923, Onaylayıcı Mizah için .864, Reddedici Mizah için .855 ve Kullanılmayan Mizah için .895 olarak bulunmuştur. Ölçeğin tamamı için hesaplanan güvenirlik katsayısının .919 olduğu tespit edilmiştir. .80 ve üzeri ölçekler yüksek derecede güvenilir ölçeklerdir (Kalaycı, 2009). Bu durumda ölçeğin tamamına yüksek derecede güvenilebileceği; ayrıca tüm boyutların da yüksek derecede güvenirliğe sahip olduğu görülmektedir. Ölçeğin son hâli Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5

Mizah Davranışları Ölçeğinin Son Hâli

		Hiç katılmıyorum	**Az katılıyorum**	**Orta düzeyde katılıyorum**	**Çok katılıyorum**	**Tamamen katılıyorum**
Okul yöneticimiz…						
1	… çok fazla gülmez.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2	… başkalarıyla şakalaşmaz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
3	… nadiren mizah yapar.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4	… başkalarının yaptığı mizaha şüphe ile bakar.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5	… kendisine espri yapan kişiye karşı olumlu bir gözle bakmaz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6	… mizah yapan kişileri uyarır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7	… mizah yapan kişileri güvenilir bulmaz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8	… mizahı mesleki değerlerle bağdaştırmaz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
9	… mizahı takdir eder.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
10	… espri yapıldığı zaman güler.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
11	… olaylara mizahi açıdan bakanlara sempati duyar.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
12	… kendisine espri yapılmasından mutlu olur.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
13	… şaka yapmaktan hoşlanır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
14	… mizah üretir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
15	… fıkraları (olay, zaman ve kişileri) değiştirerek anlatır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
16	… yaşanmış olayları mizahi bir dille anlatır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
17	… insanları güldürmekten hoşlanır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
18	… anılarımızı komik bir dille anlatır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
19	… çok sayıda fıkra bilir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
20	… başkalarının yaşadığı komik olayları sıklıkla anlatır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
21	… olaylara fıkralarla tepkide bulunur.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
22	… okuduğu komik hikâyeleri, haberleri bizimle paylaşır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

23	… birisi hata yaptığında, çoğunlukla onunla dalga geçer.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
24	… mizahı başkalarını eleştirmek ya da aşağılamak için kullanmaktan hoşlanır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
25	… birinden hoşlanmazsa onu küçük düşürmek için hakkında espri yapar.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
26	… aklına gelen komik şeyleri, insanları incitecek olsa da söyler.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
27	… espri yaparken genellikle karşısındakinin bunu nasıl kaldıracağını önemsemez.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
28	… mizahta başarılı olan kişileri küçük düşürmeye çalışır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
29	… mizahı, ilişkileri geliştirmek yerine, ilişkilere sınır koymak için kullanır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
30	… mizah tarzıyla bizi üzer.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

Sonuç ve Tartışma

Mizah davranışlarını belirlemeye yönelik geliştirilen bu ölçekte elde edilen bulgular, ölçeğin mizah davranışlarını belirlenen beş boyutta uygun nitelikte olduğunu göstermektedir.

Mizah Davranışları Ölçeği, beşli likert tipi olup, 30 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğe uygulanan Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) sonucunda öğretmen algılarına göre yöneticilerin mizahi davranışları belirlenmeye çalışılmış ve okul müdürlerinin mizah davranışlarının beş boyutta toplandığı görülmüştür.

Boyutlar aşağıdaki şekilde isimlendirilmiştir:

1. Boyut: Alaycı Mizah Tarzı
2. Boyut: Üretici Sosyal Mizah Tarzı
3. Boyut: Onaylayıcı Mizah Tarzı
4. Boyut: Reddedici Mizah Tarzı
5. Boyut: Mizahi Olmayan Tarz

Yapılan faktör analizi sonucunda elde edilen boyutların toplamı, ölçeğin %70.10'unu açıklamaktadır. Faktör analizi ölçeğin geçerliğinin iyi düzeyde olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin tamamının Cranbach Alfa değeri 0.919 olarak hesaplanmıştır. Her bir faktör için hesaplanan Cranbach Alfa katsayı değeri 0.943, 0.923, 0.864, 0.855 ve 0.895 olarak tespit edilmiştir. Bu durum ölçeğin yüksek güvenirlik derecesine sahip olduğunu göstermektedir.

Okul yöneticilerinin mizah davranışlarını belirlemek için bu ölçek okul müdürlerine uyarlanarak da kullanılabilir. Bu durumda öğretmen algıları ile okul yöneticilerinin kendilerine yönelik algıları arasındaki farklılık da görülmüş olur.

İsteyen araştırmacılar bu ölçeğin doğrulayıcı faktör analizini yaparak bu yöntemle de geçerlik ve güvenirlik çalışmasını yapabilirler. Ölçekteki ifadeler genel ifadeler olduğu için bu ölçek öğretmenler, öğrenciler ve farklı meslek grupları üzerinde de uygulanabilir.

KAYNAKÇA

Altınkurt, Y. ve Yılmaz, K. (2011). İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Mizah Tarzları. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi, 1*(2), 1-8.

Arendt, L. A. (2006). *Leaders' use of positive humor: Effects on followers' self-efficacy and creative performance* (Doctoral dissertation). Retrieved from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 3231493)

Babad, E. Y. (1974). A multi-method approach to the assessment of humor: A critical look at humor tests. *Journal of Personality, 42,* 618–632.

Bariaud, F. (1989). Age differences in children's humor. In P. E. McGhee (Ed.), *Humor and children's development: A guide to practical applications* (15–45). New York: Haworth.

Bateman, W. K. (2006). *The relationship between a sense of humor and situational leadership styles, flexibility and effectiveness* (Doctoral dissertation). Retrieved from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 3244422)

Büyüköztürk, Ş. (2008). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. İstatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum.* Ankara: Pegem A.

Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik. SPSS ve LISREL uygulamaları***.** Ankara: Pegem Akademi.

Erözkan, A. (2009). Üniversite öğrencilerinin kişiler arası ilişki tarzları ve mizah tarzları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 26*

Gloss, T. G. (1989). *Humour in literature: Three levels*. ProQuest Dissertations and Theses. University of Illinois. Urbana, Illinois

Kalaycı, Ş. (2009). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara.

Kent, S. H. (1993). *An investigation of the relationship between humor style and effectiveness of elementary school principals as perceived by teachers in Georgia.* (Doctoral dissertation). Retrieved from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 9416267)

Kline, P. (1994). *An easy guide to factor analysis*. New York: Routledge.

Koonce, W. J. (1997). *The relationship between principals'humor styles and school climate in elementary schools* (Doctoral dissertation). Retrieved from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 9731494)

Lefcourt, H. M. & Martin, R. A. (1986). *Humor and life stress: Antidote to*

adversity. New York: Springer-Verlag.

Martin, R. A. (1989). Humor and the mastery of living: Using humor to cope with the daily stresses of growing up. *Journal of Children in Contemporary Society*, *21*(2), 135–152.

Martin, R. A. (1996). The Situational Humor Response Questionnaire (SHRQ) and Coping Humor Scale (CHS): A decade of research findings. *Humor*, *9*, 251-272.

Martin, R. A. (2007). *The psychology of humor: An integrative approach*. Amsterdam, Netherlands: Elsevier.

Martin, R. A., & Lefcourt, H. M. (1983). Sense of humor as a moderator of the relation between stressors and moods. *Journal of Personality and Social Psychology*, *45*, 1313–1324.

Martin, R. A., & Lefcourt, H. M. (1984). The Situational Humor Response Questionnaire: A quantitative measure of the sense of humor. *Journal of Personality and Social Psychology*, *47*, 145–155.

Martin, R. A., Puhlik-Doris, P. Larsen, G., Gray, J. & Weir, K. (2003). Individual differences of uses of humor and their relation to psychological wellbeing: Development of the humor styles questionnaire., *Journal of Research in Personality,37*, 48-75.

Mertz, D. J. C. (2000). *Teachers' perceptions of principals' humor style: Its effect on teacher satisfaction and burnout.* (Doctoral dissertation). Retrieved from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 9991715)

McGhee, P. E. (1979). *Humor: Its origin and development.* San Francisco: W. H. Freeman.

McGhee, P. E. (1980). Development of the sense of humour in childhood: A longitudinal study. In P. E. McGhee & A. J. Chapman (Eds.), *Children's*

humour (213–236). Chichester, UK: John Wiley.

Özdemir, S., Sezgin, F., Kaya, Z. ve Recepoğlu, E. (2011). İlköğretim okulu öğretmenlerinin stresle başa çıkma tarzları ile kullandıkları mizah tarzları arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi [Educational Administration: Theory and Practice], 17*(3), 405-428.

Philbrick, K. T. (1989). *The use of humor and effective leadership styles* (Doctoral dissertation). Retrieved from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 9021898)

Phillips, K. A. (2000). *The use of humor and effective leadership styles by elementary principals in central florida* (Doctoral dissertation). Retrieved from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No.9977824)

Pien, D. & Rothbart, M. K. (1980). Incongruity humour, play, and self-regulation of arousal in young children. In P. E. McGhee & A. J. Chapman (Eds.), *Children's humour* (1–26). Chichester, UK: John Wiley.

Puderbaugh, A. (2006). *The relationship between supervisor's humor styles and subordinate job satisfaction.* (Doctoral dissertation). Retrieved from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 3208068)

Rahmani, L. (1994). Humor styles and managerial effectiveness. (Doctoral dissertation, University of LaVerne, 1992). *Dissertation Abstracts International. 55*(5), 1161.

Recepoğlu, E. (2011). *Öğretmen algılarına göre okul müdürlerinin mizah tarzları ile öğretim liderliği davranışları ve okulun örgütsel sağlığı arasındaki ilişki.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Recepoğlu, E., Kilinç, A.Ç. ve Çepni, O. (2011). Examining teachers' motivation level according to school princippals' humor styles. Educational Research and Reviews, 6(17), 928-934.

Robinson, V. R. (1991). *Humor and the health professions (2nd ed.).* Thorofare, NJ: Slack.

Spurgeon, K. (1998). *Humor versus burnout: An organizational anaylsis of principals and teachers.* (Doctoral dissertation). Retrieved from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 9831984)

Susa, A. M. (2002). Humor type, organizational climate, and the outcomes: The shortest distance between an organization's environment and the bottom line is laughter (Doctoral dissertation). Retrieved from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 3074105)

Svebak, S.(1996).The development of the sense of humor questionnaire: From SHQ to SHQ-6. *Humor: International Journal of Humor Research, 9,* 341–361.

Svebak, S. (2010). The sense of humor questionnaire: conceptualization and review of 40 years of findings in empirical research. *Europe's Journal of Psychology, 6*(3), 288-310.

Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (1989). *Using multivariale statistics* (2nd ed.). Cambridge: Harper & Row.

Tavşancıl, E. (2006). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi.* Ankara: Nobel.

Teehan, R. E. (2006). The relationship between emotional intelligence, sense of humor and job satisfactiıon in masters of business students at a midwestern university (Doctoral dissertation). Retrieved from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 3215971)

Tezbaşaran, A. (2008). *Likert Tipi Ölçek Hazırlama Kılavuzu*.

Thorson, J. A. & Powell, F. C. (1991). Measurement of sense of humor. *Psychological Reports,* 69, 691–702.

Thorson, J. A. & Powell, F. C. (1993). Development and validation of a multidimensional sense of humor scale. *Journal of Clinical Psychology, 49*(1), 13–23.

Thorson, J. A. & Powell, F. C. (1994). *Psychometric properties of the multidimensional sense of humor scale.* In W. Ruch (Chair), Approaches to the sense of humor: Concepts and measurement. Symposium conducted at the International Society for Humor Studies, Ithaca, New York.

Vickers, P. C. (2004). *The use of humor as a leadership tool by Florida public school principals* (Doctoral dissertation). Retrieved from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 3144895)

Williams, R. A. (1994). *The perceived value of administrator humor to school climate* (Doctoral dissertation). Retrieved from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 9429737).

Yerlikaya, E. (2003). *Mizah Tarzları Ölçeği'nin uyarlama çalışması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi.

The Journal of Turkish Educational Sciences
Fall 2012, 10(4), 715-716

Summary

DEVELOPING HUMOR BEHAVIOR SCALE: THE STUDY OF VALIDITY AND RELIABILITY

Necati CEMALOĞLU[1]

Ergün RECEPOĞLU[2]

Fatih ŞAHİN, Elif DAŞCI, Osman KÖKTÜRK[3]

The aim of the research is to develop a scale for humorous behaviours. Therefore, a five point likert scale, consisting of 32 items was created and applied to 214 primary school teachers. According to teachers' perceptions, humorous behaviours of principals were tried to be determined.

Data analysis was made in SPSS program. Survey sheets of participants who didn't fill most of the items were removed from the practice. It was continued with 211 survey sheets. The empty items form the survey sheets were assigned by average in constant variables, and by mod values in categorical variables.

An exploratory factor analysis was made to define the construct validity of the scale. Cronbach Alfa reliability coefficient was calculated for reliability. The scale was determined to be appropriate according to Kaiser-Meyer-Olkin coefficient (KMO) (.89) and Barlett Sphericity coefficient ($p<.00$)

Before Varimax Rotation, 2 items were removed from the scale, as one of these items scaled only one dimension and the other one scaled two dimensions at the same time and had a factor loading less than .10. Once more, a factor analysis was made for the remaining 30 items. It is determined by Varimax Rotation that the scale evaluates humorous behaviours in 5 dimensions.

---

[1] Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Ana Bilim Dalı, necem@gazi.edu.tr

Of the total variance related to the scale, percent sharings are: 19.92% - "Ironic Humour", 18.22% - "Productive Social Humour", 12.53% - "Approving Humour", 10.53% - "Disapproving Humour", and 8.89% - "Unhumorous Style". All dimensions explain 70.10% of the scale. Collected data from factor analysis show that validity of the scale is in a good level.

Reliability coefficients related to dimensions determining humorous behaviours vary between .86 and .94. Reliability coefficient of the whole scale is .92. This shows that the whole scale and all the dimensions of the scale are highly reliable.

With these findings, a scale defining humorous behaviours in 5 dimensions was developed. As this scale, which defines houmorous behaviours of school managers according to teachers' perceptions, consisting of generalizable items , it can be used on students, on teachers and on different practice groups. Researchers, if they like, can make a confirmatory factor analysis for this scale.